

HAL
open science

Κάτω από τη μάσκα του ρασιοναλισμού: Sade via Klossowski

Dimitris Ginosatis

► To cite this version:

Dimitris Ginosatis. Κάτω από τη μάσκα του ρασιοναλισμού: Sade via Klossowski. Pierre Klossowski, Ο ανοσιουργός φιλόσοφος, εισ.-μτφ. Δημήτρης Γκινოსάτης, Αθήνα: εκδ. Futura, 2007. Print., Futura Publishing, pp.110, 2007, 978-960-6654-40-4. <hal-01222862v1>

HAL Id: hal-01222862

<https://hal.science/hal-01222862v1>

Submitted on 30 Oct 2015 (v1), last revised 26 Feb 2016 (v3)

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire HAL, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΣΚΑ ΤΟΥ ΡΑΣΙΟΝΑΛΙΣΜΟΥ:
SADE VIA KLOSSOWSKI

«Δεν απομυστικοποιούμε παρά
για να μυστικοποιήσουμε καλύτερα».*

PIERRE KLOSSOWSKI

«Αναρωτιέται κανείς μερικές φορές
αν οι δράκοντες των πρωτόγονων καιρών
έχουν πραγματικά εκλείψει».**

SIGMUND FREUD

I.

Και αν, ξαφνικά, ανακαλύπταμε ότι οι αντιθέσεις της Ιστορίας δεν συναιρούνται εντός της ταυτοτικής κίνησης του Πνεύματος; Αν, ξαφνικά, ο Πανλογισμός του απόλυτου Γινώσκειν εμφανιζόταν ως το πιο υψηλό ομοίωμα απομυστικοποίησης, άλλως ειπείν ως μία έσχατη πράξη μυστικοποίησης; Τι θα συνέβαινε, άραγε, αν κάτω από τα αιτήματα για υπέρβαση της ενδεχομενικότητας και διαλεκτική λύση των αντιφάσεων ξαφνικά διαγιγνώσκαμε τη μείζονα απόπειρα να βελτιστοποιηθούν, σε επίπεδο οργάνωσης, η καταστροφή και η κτηνωδία; Και αν οι λέξεις *Καταστροφή* και *Κτηνωδία* ήταν όντως οι τελευταίες λέξεις που θα μπορούσε να αρθρώσει μία οντολογία, συμβάλλοντας ταυτόχρονα η ίδια στον

* "Nietzsche et le cercle vicieux" («Ο Nietzsche και ο φαύλος κύκλος»), *Mercur de France*, 1969, σελ. 194.

** "Analyse terminée et analyse interminable" («Ανάλυση που τερματίζεται και ανάλυση που διαιωνίζεται»), στο *Revue Française de Psychanalyse*, 2, 1939.

αφανισμό της; Εάν, πράγματι, σκιαγραφούσαν το μη αναγώγιμο θεμέλιο της ουσιωδώς τυχηματικής ανθρωπινότητάς μας;

Ο Β΄ Παγκόσμιος πόλεμος δεν ανάγκασε απλά τους Ευρωπαίους στοχαστές να ανασκευάσουν ή ακόμη και να απαρνηθούν την κληρονομημένη από τον Διαφωτισμό προοδευτική και φιλελεύθερη κατανόηση της προϊούσας τεχνολογικής ανάπτυξης: οι ακρότητες που προκλήθηκαν από την έκφραση των αυτοκαταστροφικών τάσεων των λαών της Εσπερίας, έφεραν την ίδια τη σκέψη αντιμέτωπη με αυτό που κείται στις παρυφές και πέραν του Λόγου, με το *αδιανόητο*, το *άσκεπτο*.

Η έννοια ή μάλλον η αντι-έννοια του *α-νόητου* (του *παράλογου*) δεν εισάγεται απλά και ανώδυνα στην εκτύλιξη του φιλοσοφικού διαλόγου ως άλλη *μία* κατηγορία ανάμεσα στις άλλες, αλλά εις το εξής αποτελεί την *κατ' εξοχήν* φιλοσοφική κατηγορία. Η φιλοσοφία της Ιστορίας εγκαταλείπει σταδιακά τα «διαφωτιστικά» γραμμικά εξελικτικά μοντέλα και τις επαγωγικές μεθοδεύσεις που ερείδονταν στο «αλάνθαστο» κριτήριο του Ορθού Λόγου, τοποθετώντας στο επίκεντρο της μελέτης της άλλες παλαιότερες κατηγορίες όπως εκείνη του *τραγικού*.

Σημαντικό ρόλο σε αυτόν το νέο ανθρωπολογικό στοχασμό –που αναδύθηκε από τα γεγονότα των αρχών του 20ού αιώνα και άγγιξε με ταχείς ρυθμούς όλες τις επιστήμες του ανθρώπου μέχρι και στις μέρες μας– διαδραμάτισε και η ψυχανάλυση, στο μέτρο που δεν παύει να μας υπενθυμίζει ότι ο *ψυχικός μηχανισμός* διατρέχεται, ρυθμίζεται από μία θεμελιώδη αδυνατότητα: την αδυνατότητα του

ανθρώπου να υπερβεί τον *παιδομορφισμό* του, που εκφράζεται κυρίως μέσα από το Οιδιπόδειο, και να ξεπεράσει τη λανθάνουσα απόθεση-επιστροφή των καταλοίπων της βρεφικής ηλικίας.

Ο άνθρωπος δεν είναι προορισμένος να οδεύσει επέκεινα της ανωριμότητας, τουτέστιν να διασπάσει τον κλοιό του εμμενούς πολυμορφισμού των αισθήσεων (βλ. βρεφική ηλικία) με όργανο και γνώμονα τον Ορθό Λόγο. Διότι, η ψευδαίσθηση –η πλάνη, το φάντασμα– είναι σύμφυτη με το ιστορικά προσδιοριζόμενο μόρφωμα που ακούει στο όνομα *άνθρωπος*: διότι, ο άνθρωπος είναι δομικά ανελεύθερος, εκ προοιμίου καταδικασμένος να υπακούει στην καταναγκαστική επανάληψη κάποιας ανεξίτηστης πρωταρχικής σκηνής (εκκοσμηκευμένη μεταφορά του προπατορικού αμαρτήματος), ή ακόμα καλύτερα μίας αδηφάγου, εσαεί επιστρέφουσας φαντασίωσης.

Η σκέψη είναι θεμελιωδώς απροσανατόλιστη και σχιζοειδής, μην γνωρίζοντας άλλη επιταγή απ' αυτήν που θέτει ο νόμος τής (φύσει ανεκπλήρωτης) επιθυμίας. Δεν υπάρχει καμία *a priori* συνθετική κρίση που να διασφαλίζει την ορθή και συστηματική υπαγωγή σε αρχές.

Η ενότητα δεν μπορεί να έγκειται στη συμφωνία, διότι τα πάντα στον άνθρωπο είναι πάντοτε-ήδη απόσπασμα. Κάθε σκέψη που τείνει προς τη συστηματοποίηση και τον ολισμό, μέσω της κατασκευής μεγάλων αφηγήσεων ή σημασιολογικών ενοτήτων, είναι παρανοειδής.

Το αίτημα της απελευθέρωσης του «εξαπατημένου», «ανώριμου» ανθρώπου της θεοκρατικής φεουδαρχίας και του μετασχηματισμού του σε αυτόνομο

υπερβατικό υποκειμένο είναι ο κατ' εξοχήν μεταφυσικός τόπος, η πλέον σημαίνουσα στρατηγική μυστικοποίησης και συνάμα η πιο αποτελεσματική μορφή άσκησης της εξουσίας.

II.

Στο πλαίσιο αυτής της αποφασιστικής καμπής που γνώρισε ο γεωπολιτικός χώρος της Ευρώπης στο πρώτο μισό του 20ού αιώνα, επανεμφανίζεται ξαφνικά, αλλά όχι αδικαιολόγητα, μία μορφή, η οποία, ερχόμενη από το 18ο αιώνα, συνέδεσε όχι μονάχα το όνομά της αλλά και την προσίδια βιολογική της υπόσταση με ό,τι πιο βάνουσο και θηριώδες μπορεί να εφεύρει η ανθρώπινη νόηση. Μία μορφή, η οποία επιδόθηκε ανενδοίαστα στη συγγραφή μίας λογοτεχνίας που, σύμφωνα με τον Maurice Blanchot, συνιστά την κόλαση των βιβλιοθηκών, το κατ' ουσίαν πλήγμα στην ανθρώπινη σκέψη και συνείδηση. Αυτή η μορφή είναι ο μαρκήσιος D.-A.-F. de Sade.

Με το πέρας του Β' Παγκοσμίου πολέμου, η κατατρεγμένη σαν άλλη Ιουστίνη ευρωπαϊκή διάνοηση στράφηκε στο αιματοβρεγμένο μυθοπλαστικό οικοδόμημα της σαδικής λογοτεχνίας –ενδεικτική είναι η περίπτωση του ζεύγους Adorno-Horkheimer και του καρπού τους που ακούει στο όνομα *Διαλεκτική του Διαφωτισμού*– μέσα στην απελπισμένη προσπάθειά της να ξεορκίσει τους εφιάλτες που γέννησε ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός και συνάμα να εννοήσει τους λόγους που οδήγησαν στην κατάρρευση του αστικού πολιτισμού.*

Η πραγματικότητα είχε ξεπεράσει τα όρια της πιο ακραιφνούς φαντασίας: η γοητεία και η δυναμική

* Εξαιρουμένης εκείνης της εσοκεμμένα αποσιωπημένης –λόγω της ιστορικής συγκυρίας και της επακόλουθης

των κατακερματισμένων και απανθρωποποιημένων αισθητικών προϊόντων των καλλιτεχνικών πρωτοποριών των αρχών του 20ού αιώνα (Νταντά, Φουτουρισμός), ωχριούσε μπροστά στον, αποκαλυπτικού χαρακτήρα, αισθητικό υπερ-πληθωρισμό της βιωμένης εμπειρίας. Υπ' αυτές τις συνθήκες πρόσληψης, η σαδική *fiction*, συνώνυμη του απανθρωπισμού και της ζωότητας, αποτελούσε μία πρώτης τάξεως πηγή ανθρωπολογικής τεκμηρίωσης και ηθικού απολογισμού, το πρίσμα δια του οποίου το Κακό και ο Παραλογισμός θα ομολογούσαν εκ νέου ενώπιον του δικαστηρίου του Λόγου, αν όχι την καταγωγική σκηνή τους, τουλάχιστον τον τρόπο μεθόδευσής τους.

Μολαταύτα, το ίδιο το έργο του Sade, δείγμα μίας ανυπέρβλητης τερατώδους, είναι *ρασιοναλιστικό* ως προς την κατασκευή του –δεν θα ήταν μάλιστα υπερβολικό να το χαρακτηρίσουμε *υπερ-ρασιοναλιστικό*– και *παιδαγωγικό* ως προς το είδος του. Δοσμένο υπό τη μορφή *παιδαγωγικού αποδεικτικού Λόγου*, συνιστά ουσιαστικά ένα αυστηρό ρασιοναλιστικό σύστημα με γνωσιοθεωρητική αξία, ενδεδειγμένες και συνεπείς προς τις καταστατικές αρχές του: μία λαϊμπνιτσιανή *Mathesis Universalis* του Κακού.

Η σαδική λογοτεχνία, λοιπόν, παιδαγωγική;
Ο Sade ορθολογιστής;

Θα ήταν υπερβολικό να υποστηρίξει κανείς ότι η σπουδαιότητα και η σημασία του έργου του, για μία Ευρώπη που θρηνεί εκατομμύρια θύματα και πενθεί την απονέκρωση των ουμανιστικών προγραμμάτων της, συνίσταται ακριβώς στο γεγονός ότι αναλαμβάνει να αποδείξει τον τρόπο με τον οποίο ο (υπερ)-

οικουμενικής κατακραυγής–μερίδας των θιασωτών του αντιδραστικού μοντερνισμού που ούτως ή άλλως επιζητούσαν τη συντριβή του αστικού υποκειμένου, δίχως ωστόσο να ενδίδουν στις πολιτικο-φιλοσοφικές ντιρεκτίβες του 3ου Ράιχ, οι οποίες πόρρω απείχαν από τον ιδιαίτερα ιντιβιντουαλισμό τους που βασιζόταν στην αισθητικοποίηση της εμπειρίας.

ρασιοναλισμός εγγίζει και εναγκαλίζεται τα έσχατα όρια του Κακού;

Μήπως, στα γραπτά του Sade, η ορθολογικότητα είναι απλώς το πρόσχημα; Μήπως κάτω από το πέπλο των ορθολογικών θέσεών του *εργάζεται* δευτερογενώς κάτι άλλο; Ένα είδος *μίανσης-αποπλάνησης*; Ή μήπως σ' αυτά τα γραπτά –επί μακρόν απαγορευμένα στο όνομα του ρασιοναλιστικού μοραλισμού– ο ορθολογισμός εν γένει απορρίπτει ένα προς ένα τα πέπλα του, φανερώνοντας την καθαυτή ουσία του, γινόμενος *μίανση* και *αποπλάνηση*;

Δεν είναι τυχαίο ότι ο Sade, γράφοντας κάτω από τον τίτλο τού *Η φιλοσοφία στο μπουντουάρ* ότι «*οι μύτερες θα το προσφέρουν στις κόρες τους*», δείχνει με σαρκαστικό τρόπο πως αυτό το βιβλίο υπήρξε η πραγματοποίηση της φιλοδοξίας του να δημιουργήσει ένα έργο, το οποίο, ενώ φαινομενικά θα απευθυνόταν στη λογική ικανότητα του αναγνώστη με σκοπό να τον πείσει, ουσιαστικά θα επενεργούσε μολυσματικά, με το να διακηρύσσει εμφαντικά και αποκάλυπτα την απαίτηση της οικουμενικής εκπόρευσης. Η ελάχιστη προϋπόθεση που θα αρκούσε για να καταστήσει υπαρκτό και δυνητικά μολυσματικό –άρα επικίνδυνο– ένα τέτοιο βιβλίο, θα ήταν η αναγκαστική οικουμενική απαγόρευσή του από κάθε *κανονική* κοινωνία που συγκροτείται βάσει *συμβολαίου*. Έτσι ώστε κάποια μέρα, η αναφορά και μόνο σε αυτό το βιβλίο (πόσο μάλλον η ανάγνωσή του!) θα ήταν αρκετή για να επιφέρει την καταδίκη.

Οι φιλόσοφοι του Διαφωτισμού επιχείρησαν να εγκαθιδρύσουν τη σκανδαλώδη πεποίθηση ότι οι διαλεκτικές κινήσεις του λόγου προήγαγαν την

ελευθερία και ότι τα εξαγόμενα από το λόγο πορίσματα αποτελούσαν εποικοδομητικά επιτεύγματα στην υπηρεσία του Αγαθού και του Καλού. Λόγος σημαίνει *virtus* και *virtus* σημαίνει ελευθερία.

Ωστόσο, με την ανάδυση ενός ιδιάζοντος τεχνολογικού λόγου αποκαλύφθηκε και η βαθύτερη ουσία του ίδιου του Λόγου: κατά βάθος, ο Λόγος αδιαφορεί για το αν προάγει την *αρετή* (*virtus*) ή την *ανηθικότητα* (*vitium*), την ελευθερία ή τη δουλεία. Πράγματι, το τεχνολογικό κολαστήριο του Β' Παγκοσμίου πολέμου υπήρξε, για ορισμένους φιλοσόφους όπως ο Heidegger, η ζώσα απόδειξη ότι ο Λόγος είναι κατ' ουσίαν ξένος προς κάθε σκοπό ή τελικότητα, διάφορος κάθε αποβλεπτικότητας. Άρα, η ιδέα ότι ο λόγος του Sade, αν και αποκάλυπτα αφιερωμένος στο Κακό, δεν παύει να είναι ένας λόγος, αυτό είναι κάτι που πρέπει να ληφθεί πολύ σοβαρά υπ' όψιν.

Ακόμη και σήμερα, ο ρασιοναλιστικός ουμανισμός δεν θέλει να αποδεχτεί το γεγονός ότι, στο έδαφος που έχει γονιμοποιήσει ο προοδευτικός επιστημονικός διαφωτισμός και η γενική διαμεσολαβητική ισχύς του Ορθού Λόγου, αναφύεται μία *Δύναμη*, η οποία όχι μονάχα αποτελεί την πλήρη προέκταση της εμπράγματης βαναυσότητας και θηριωδίας, όχι μονάχα είναι η ίδια *βανανόςντια* και *θηριωδία*, αλλά επιπλέον είναι εκείνη που αποφασίζει, στο όνομα του δικαίου και του αγαθού, για την εξολόθρευση και την καταδίκη κάθε άλλης μορφής βίας, ως ενδεχόμενης δυνητικής απειλής. Συνεπώς, τίθεται το ακόλουθο ερώτημα:

Στην ίδια τη δομή των επιχειρημάτων και των αιτιολογήσεων, πάνω στις οποίες στηριχθήκαμε για

να πείσουμε τους εαυτούς μας σχετικά με τον ορθό και απελευθερωτικό χαρακτήρα των αρχών του ρασιοναλισμού (*principium rationis*), δεν εμφωλεύει, στην πιο ακραία της μορφή, μία μολυσματική όσο και αποπλανητική δύναμη, δια της οποίας το *απολύτως απάνθρωπο* κατάφερε να προσβάλλει ανεπανόρθωτα τις –θεμελιωμένες στο «ουμανιστικό πρόγραμμα» του Διαφωτισμού– ανθρώπινες δυνάμεις μας;

Ως εκ τούτου, μέσα σε κάθε κοινωνία που συγκροτείται βάσει *κοινωνικού συμβολαίου*, ο *πλησίον* μας δεν είναι πάντοτε και αναγκαία ο Sade;

III.

Ο Pierre Klossowski συγκαταλέγεται στους πρώτους εμπριθείς μελετητές –αναφέρω ενδεικτικά τις εξέχουσες περιπτώσεις των Maurice Heine, Gilbert Lély, Jean Dergun– που επιχείρησαν να διεισδύσουν στο νεφελώδες έργο του Sade με την ίδια αυστηρότητα και συνέπεια που οφείλει να συνέχει την ερμηνευτική προσέγγιση των μειζόνων ουστηματικών φιλοσοφιών ενός Kant ή ενός Hegel.

Η αξεπέραστη έως τις μέρες μας μονογραφία του με τίτλο *Sade ο πλησίον μου* (*Sade mon prochain*, Éditions du Seuil, coll. «Points-Essais», 2002 [1η έκδοση 1947, 2η 1967]), είχε ως στόχο όχι να υπαγάγει διαλεκτικά το κατ' ουσίαν μη αναγώγιμο *κειμένο* του Sade στη γενικότητα ενός συλλογικού φαντάσματος –δηλαδή, να το χρησιμοποιήσει υπό το φως της ιστορικής συγκυρίας του Β' Παγκοσμίου πολέμου, εγκαθιδρύοντας απλοποιητικούς συσχετισμούς και γενικευτικές αναλογίες που αίρουν το *γράμμα* του σαδικού κειμένου–, αλλά να αναδείξει και να τονώσει

τόσο τις ειδικές δομές του όσο και το εμπιερχόμενο ο' αυτό πολιτικό, κοινωνιολογικό και ψυχαναλυτικό διακείμενο.

Ένα διάβημα, το οποίο προκάλεσε τις έντονες αντιδράσεις όχι μόνον των συντηρητικών κύκλων που ούτως ή άλλως είχαν από καιρό αποπέμψει, διασύρει και καταδικάζει το έργο του Sade ως ούστοιχο του εκφραυλισμού, της αρνησιθείας, του μισανθρωπισμού και της τερατουργίας, αλλά κυρίως εκείνης της δράκας των «επαναστατών» διανοουμένων και καλλιτεχνών που ζητούσαν να περισώσουν ή, ακόμη καλύτερα, να «εκδημοκρατίσουν» τον Sade (δεν θα μπορούσε να υπάρξει χειρότερη μοίρα για το έργο του!), μετατρέποντας απλοϊκά και ανώδυνα την παθογένεια των χαρακτήρων του σε λάβαρο της απελευθερωτικής-λυτρωτικής δύναμης του ασυνειδήτου, παρουσιάζοντάς τον εν τέλει ως καθαρτήριο, απελευθερωτική και άρα ακίνδυνη λογοτεχνία.

Μία πράξη αποδοχής, η οποία υπήρξε ουσιαστικά ταυτόσημη, ως προς τα αποτελέσματά της, με την φαινομενικά αντίρροπη πράξη αποκλεισμού της σαδικής λογοτεχνίας από το πάνθεον του στοχασμού, ουσιαστικά ανίκανη να αποδώσει τα του κυρίου τω κυρίω, δηλαδή να αποτυπώσει με ψυχρό μάτι το εύρος της δύναμης και τη ριζοσπαστικότητα μίας σκέψης, ατόφιου κύηματος εκείνου του ετερόδοξου ματεριαλισμού των d'Holbach και La Mettrie που εξώθησε τη «δημοκρατία των γραμμάτων» στις έσχατες λογικές συνέπειές της. Είναι από εκείνες τις φορές που η κατάφαση ενός έργου ισοδυναμεί με άρνηση της αλήθειας του, η ιδιοποίησή του με ανεπανόρθωτη αλλοίωση των εγγενών χαρακτηριστι-

κών του, η εξιδανίκευσή του με καταβαράθρωση, η εγγύτητα και η εξοικείωση με διαρκή απομάκρυνση.

Τελικά, αποκαλύπτεται πως τέτοιου είδους πράξεις αποδοχής και εκδημοκρατισμού αποδεικνύονται ενίοτε επικινδυνότερες του όποιου αρτηριοσκληρωτικού αποκλεισμού, ο οποίος με το να περιβάλλει το έργο με την αχλή του απαγορευμένου, του άβατου, του αποκλεισμένου, το καθιστά πιο δελεαστικό, πιο βαθύ, πιο δραστικό· πως τόσο η άρνηση όσο και η κατάφαση, η αποδοχή και η αποκήρυξη, ως όροι του αντιθετικού ζεύγματος (δηλωτικού της ίδιας πάντοτε διάζευξης: θεός ή διάβολος), ανήκουν αμφοτέροι στο ίδιο σύστημα αναφορικότητας.

Αντλώντας τις έννοιές του από μία πληθώρα πηγών – από τη φροϋδική ψυχανάλυση, την ύστερη σχολαστική φιλοσοφία και ιδιαίτερα το νομιναλισμό του Guillelmus de Ockham, καθώς και τη σκοτεινή θεολογία των μεγάλων αιρεσιάρχων της Δυτικής εκκλησίας– ο Klossowski αναλύει τις πλέον ιδιότυπες πτυχές της σαδικής σύλληψης σε αναφορά με:

1. Μία φιλοσοφία θεμελιωμένη στην έννοια της αέναα κινούμενης Φύσης, η οποία δεν είναι ούτε αθώα ούτε ουδέτερη, αλλά προσηλωμένη στο Κακό.
2. Μία θεολογία του Υπέρτατου Κακού και μία ανθρωπολογία της διαστροφής, η οποία επικεντρώνεται τόσο στη μορφή της *ερμαφρόδιτης παρθένου* όσο και στην πράξη της σοδομίας.
3. Μία ηθική της *ολοκληρωτικής τερατωδίας*, η

οποία βρίσκει την πλήρη έκφρασή της στο μη αναστρέψιμο κατηγορηματικό αίτημα για σκληρότητα και κυριαρχία.

4. Μία ψυχο-τεχνολογία του αρνητικού Οιδιπόδειου συμπλέγματος βασισμένου στο φθόνο προς τη μητέρα.
5. Μία πολιτική θεολογία του φαινομένου της Επανάστασης, εμπνευσμένη από το έργο των παπικών αντεπαναστατών Joseph de Maistre, Bonald και Maine de Biran, βασισμένη στο αρχετυπικό σχήμα του προπατορικού αμαρτήματος.

Λαμβάνοντας ως σημείο εκκίνησης τους εμπρηστικούς πολιτικούς λίβελους του Sade –εκείνους που του κόστισαν την ελευθερία του και συνέβαλαν στον εγκλεισμό του, αρχικά στο όνομα του βασιλιά με ανάλογο διάταγμα, εν συνεχεία στο όνομα του νόμου με απόφαση του λαού, μα πάνω απ' όλα «*στο όνομα του Λόγου και της φιλοσοφίας του Διαφωτισμού επειδή θέλησε να μεταφράσει με όρους της κοινής λογικής αυτό που η λογική οφείλει να αποσιωπήσει και να καταργήσει για να παραμείνει κοινή, με κίνδυνο να την ωθήσει στην αυτοκατάργησή της*» (βλ. στο *Sade ο πλησίον μου*)– όσο και τις φαρμακερές ιδεολογικές εξαγγελίες του περί του *αληθινού καθήκοντος* απέναντι στη δημοκρατία με τις οποίες φιλοδώρησε σε διάφορες χρονικές στιγμές και περιστάσεις τις επαναστατικές αρχές κατά τη διάρκεια της εννιάχρονης ελευθερίας του, ο Klossowski σκιαγραφεί τον πυρήνα της ολοσχερώς ριζικής εμπειρίας του Sade μέσα από την επιθετική

κριτική του στα (κοινωνικά-πολιτικά) ήθη της Επανάστασης.

Πρωταρχικό μέλημά του είναι να δείξει πώς μέσα από τα σπλάγχνα της Επανάστασης, την οποία οι πεφωτισμένοι φιλόσοφοι αντιμετώπιζαν σαν ένα οικουμενικό πείραμα με στόχο την απελευθέρωση του *Φυσικού Ανθρώπου* και την επιβολή νέων ρυθμιστικών κανόνων της ζωής, μπορούσαν επίσης να ξεπηδήσουν άτομα σαν το Sade –ακραία στοιχειά, υπολείμματα της αουδοσίας του παλαιού καθεστώτος, αποσπασμένα πλέον από τον ρου των εξελίξεων και τον κοινωνικό ιστό– τα οποία έβλεπαν όλη αυτή τη δίνη των κοινωνικο-πολιτικών αναταραχών σαν μία ευκαιρία να αποκηρύξουν και να απαρηθούν ολοκληρωτικά και μια για πάντα τον άνθρωπο.

Προς τι, όμως, ετούτη η άρνηση και με ποιό τρόπο;

Ως εξής:

Για τον Sade και τους ομοίους του –όλοι τους ελευθέριοι άρχοντες, φορείς των ηθών της θεοκρατικής φεουδαρχίας, των οποίων το υψηλό βιοτικό επίπεδο, σε σχέση με εκείνο της ποδοπατημένης μάζας, τους είχε διασφαλίσει έναν υπέρτατο βαθμό συνειδησιακής ωρίμανσης και διαύγειας– το διαφωτιστικό αίτημα της *φυσικοποίησης* του ανθρώπου, εξωθημένο στις έσχατες συνέπειές του, δεν θα μπορούσε να σημαίνει παρά τη ζωότητα και τη διαστροφή, τον ηθικό εκτραχηλισμό και τη θηριωδία· η Επανάσταση, ως εμπράγματη εκδοχή του άνωθεν αιτήματος δεν θα μπορούσε να έχει άλλη φυσική κατάληξη από τη βασιλεία του απόλυτου Κακού. Σίγουρα, θα μπορούσε να αντιτείνει κανείς

πως η Επανάσταση των Ιακωβίνων, εμπρόθετα βουτηγμένη στον τρόμο και το αίμα, ενσάρκωσε, αν όχι επάξια, τουλάχιστον επαρκώς ετούτες τις δυνάμεις του Κακού. Στα μάτια του Sade, όμως, το ζητούμενο ήταν άλλο, πολύ βαθύτερο και εξαιρετικά επίβουλο για τα θεμέλια της Επανάστασης: εάν η Επανάσταση θέλει να αποδειχτεί πραγματικά συνεπής προς την ουσία της, αν επιθυμεί πραγματικά να λάβει πλήρη συνείδηση των συνθηκών ύπαρξής της, πέραν των όποιων χιμαιρικών οραμάτων και εκτυφλωτικών προταγμάτων, τότε θα πρέπει αναπόφευκτα να αποδεχτεί το γεγονός ότι γεννήθηκε από το αίμα και ότι είναι καταδικασμένη να τελειώσει σ' αυτό, ότι η ελευθερία και η αρετή που η ίδια προτάσσει, ως μέσα απελευθέρωσης του φυσικού ανθρώπου, είναι εμβαπτισμένες στο έγκλημα και πρωτίστως σε εκείνο της βασιλοκτονίας: μέσω της θανάτωσής του, ο βασιλιάς βύθισε τον εξεγερμένο λαό στην ανεξίτηλη ενοχή, αποτελώντας ταυτόχρονα το μέσον νομιμοποίησης κάθε είδους διαστροφικής-εγκληματικής πρακτικής. Συνεπώς, η Επανάσταση οφείλει στο έγκλημα, γεννήθηκε μέσα από αυτό· καθιδρυτική πράξη της υπήρξε το έγκλημα, το οποίο η ίδια περιέβαλλε με το πέπλο του αγαθού σκοπού συνώνυμου της απαρχής μίας νέας σωτηριολογικής, ανθρωποκεντρικής εποχής. Το θεμελιακό επιχείρημα του Sade ήταν ακριβώς αυτό: η Επανάσταση υπήρξε γονή της μοναρχίας, όμαιμη αυτής, την οποία φέρει πλέον ενδογενώς ως εσωτερική αντίφαση και, άρα, ως συνθήκη δυνατότητάς της.

Επ' αυτού, ο Klossowski εξηγεί:

«Τη 2η του πέμπτου μήνα του επαναστατικού

ημερολογίου (Χρόνος 3ος), ο Sade γράφει: “Δεν αισθάνομαι καλά με τα όσα συμβαίνουν. Ο εγκλεισμός μου, η μόνιμη θέα της λαιμπτώμον, όλα αυτά μου έχουν κάνει τόσο κακό όσο δεν μπόρεσαν να μου κάνουν χίλιες Βαστίλλες μαζί”. Εξ ου και η ανάγκη του να υπερβάλλει πάντοτε στα γραπτά του. Και αυτό όχι γιατί επιτέλους είχε κατακτήσει το δικαίωμα να πει τα πάντα, αλλά για να έχει κατά κάποιον τρόπο τη συνείδησή του καθαρή επειδή διέφευσε τις αλθήειες που διακήρυττε η Επανάσταση. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο εκείνη την εποχή έγραψε την πιο μiasματική εκδοχή της Ιουστίνης του. Κάπου έπρεπε να αποκαλυφθεί η κρυφή ενόρμηση της εξεγερμένης μάζας. Μόνο που αυτή η κρυφή ενόρμηση δεν αποκαλυπτόταν καθόλου στις πολιτικές εκδηλώσεις της, διότι ακόμη και όταν ο επαναστατημένος λαός ξυλοκοπούσε, στραγγάλιζε, απαγχόνιζε, λεπλατούσε, έκαιγε και βίαζε, το έκανε πάντοτε στο όνομα του κυρίαρχου λαού.

Η εμμονή του Sade να μελετά μονάχα τις διεστραμμένες μορφές της ανθρωπίνης φύσης—μία εμμονή που τον ακολούθησε μέχρι το τέλος της ζωής του— αποδεικνύει πως μόνο ένα πράγμα είχε σημασία γι’ αυτόν: η αναγκαιότητα να αποδοθεί στον άνθρωπο όλο το κακό που είναι ικανός να πράξει. Το δημοκρατικό πολίτευμα διατείνεται πως υπάρχει για το δημόσιο καλό: κανείς, όμως, δεν υποψιάζεται ότι εάν δεν μπορεί να κάνει το καλό να βασιλεύσει, είναι γιατί στο βάθος του διατηρεί το σπέρμα του κακού. Υπό το πρόσχημα ότι εμποδίζει το σπέρμα του κακού να αναπτυχθεί, το νέο κοινωνικό καθεστώς ισχυρίζεται ότι έχει υπεριοχύσει του κακού. Και αυτό ακριβώς είναι που συνιστά μία διαρκή απειλή: το κακό που μπορεί να ξεσπάσει ανά πάσα στιγμή,

μολονότι δεν ξεσπάει ποτέ. Αυτό το ενδεχόμενο του κακού που ποτέ δεν ξεσπάει, αλλά που μπορεί ανά πάσα στιγμή να ξεσπάσει, αυτή ακριβώς η πιδανότητα είναι η συνεχής αγωνία του Sade. Πρέπει, συνεπώς, το κακό να ξεσπάσει μια για πάντα, πρέπει η ήρα να φροντώσει για να την ξεριζώσει το πνεύμα και να την αναλώσει. Με μία λέξη, πρέπει το κακό να βασιλεύσει στον κόσμο μια για πάντα, ώστε να αυτό-καταστραφεί και να μπορέσει επιτέλους το πνεύμα του Sade να βρει τη γαλήνη του. Αλλά, δεν τίθεται το ζήτημα του να σκεφτούμε αυτή τη γαλήνη, είναι αδύνατον να τη συλλογιστούμε έστω και για μια στιγμή, εφόσον κάθε στιγμή ξεχειλίζει από την απειλή του κακού, ενώ η Ελευθερία αρνείται να αναγνωρίσει ότι ζει μονάχα δια του κακού και διατείνεται ότι υπάρχει για το καλό.

Ο Sade οφείλει αναγκαστικά να αντιμετωπίσει την Επανάσταση των Ιακωβίνων σαν ένα βδελυρό ανταγωνιστή που παραποιεί τις ιδέες του και θέτει σε κίνδυνο το εγχείρημά του. Εκεί όπου ο Sade ήθελε να εγκαθιδρύσει το βασίλειο του ολοκληρωμένου ανθρώπου, η Επανάσταση ονειρεύεται την πραγμάτωση του φυσικού ανθρώπου. Για να το πετύχει αυτό, η Επανάσταση καταστρατηγεί όλες εκείνες τις δυνάμεις που κατά βάθος ανήκουν στον ολοκληρωμένο άνθρωπο και οι οποίες θα συνέβαλαν στην επικράτησή του. Για τον ολοκληρωμένο άνθρωπο δεν υπάρχει χειρότερος εκδρός από το Θεό. Σκοτώνοντας, λοιπόν, το βασιλιά, τον κοσμικό αντιπρόσωπο του Θεού, αφανίζεται μεριάς και ο Θεός από τις συνειδήσεις. Αυτό το αδιανόητο έγκλημα δεν μπορεί παρά να έχει μία αδιανόητη συνέπεια: την έλεση του ολοκληρωμένου ανθρώπου. Έτσι, ο ολοκληρωμένος άνθρωπος φέρει

πάνω του τη σφραγίδα του εγκλήματος, του φοβερότερου όλων των εγκλημάτων – της βασιλοκτονίας. Ο Sade γράφει:

“Εδώ, έρχεται στο νου μία πολύ αλλόκοτη σκέψη που αν και τολμηρή δεν παύει να είναι αληθινή, γι’ αυτό και θα την πω. Ένα έθνος που στο ξεκίνημά του κυβερνάται ως δημοκρατία, θα διατηρηθεί μονάχα με πράξεις αρετής, διότι, για να φτάσει κανείς στο πολύ πρέπει πρώτα να αρχίσει από το λίγο. Αλλά, ένα ήδη γηραλέο και διεφθαρμένο έθνος, το οποίο γενναία αποτινάσσει το ζυγό του μοναρχικού καδεστώτος για να υιοθετήσει ένα άλλο δημοκρατικό, θα μπορέσει να διατηρηθεί μονάχα με το έγκλημα. Διότι, είναι ήδη βουτηγμένο στο έγκλημα, και εάν επιδυμούσε να περάσει από το έγκλημα στην αρετή, δηλαδή από μία βίαιη κατάσταση σε μία άλλη ήπια και ειρηνική, θα έπεφτε σε αδράνεια που θα είχε ως αποτέλεσμα τον σίγουρο αφανισμό του.”

Συνεπώς, για τον Sade, η επαναστατική περίοδος την οποία διέρχεται το γηραλέο και διεφθαρμένο έθνος, δεν θα μπορούσε, σε καμία περίπτωση, να δοθεί ως ευκαιρία για αναγέννηση. Άπαξ και το έθνος απαλλάχθει από την αριστοκρατική του τάξη, είναι απολύτως αδύνατον να εγκαινιάσει την ευλογημένη εποχή της ανακτημένης φυσικής αδωότητας. Για τον Sade, το καδεστώς της ελευθερίας δεν θα πρέπει να είναι, και πράγματι δεν θα είναι, τίποτα περισσότερο ή λιγότερο από τη διαφορά του μοναρχικού καδεστώτος τραβηγμένη στο έσχατο σημείο της. “Ένα ήδη γηραλέο και διεφθαρμένο έθνος”, δηλαδή, ένα έθνος που έχει φτάσει σε έναν ορισμένο βαθμό εγκληματικότητας, “θα αποτινάξει δαρραλέα το ζυγό του μοναρχικού καδεστώτος”, πράγμα που σημαίνει ότι ο ίδιος ο βαθμός

εγκληματικότητας στον οποίο το είχαν ωθήσει οι παλαιοί κύριοί του, θα του δώσει τη δύναμη να διαπράξει τη βασιλοκτονία, προκειμένου να εγκαθιδρύσει μία δημοκρατική κυβέρνηση – δηλαδή, ένα κοινωνικό καδεστώς που η πράξη της βασιλοκτονίας θα το έχει φέρει σε ένα υψηλότερο επίπεδο εγκληματικότητας. Συνεπώς, το θεμέλιο της επαναστατικής κοινότητας θα είναι κατά βάθος μυστικά συνυφασμένο με την ηδική αποσύνθεση της μοναρχικής κοινωνίας, διότι, χάρη σ’ αυτήν την αποσύνθεση, τα μέλη της επαναστατικής κοινότητας έχουν αποκτήσει την απαιτούμενη δύναμη και ενέργεια για τη λήψη αιματηρών αποφάσεων. Και τι άλλο μπορεί να σημαίνει εδώ η λέξη διαφορά πέρα από τον προχωρημένο βαθμό αποχριστιανοποίησης της κοινωνίας της εποχής του Sade – την πλέον ακαλίνωτη πρακτική της αυδαιρείας, στο μέτρο που είχε τα θεμέλιά της, εάν όχι στον αθεϊσμό, τουλάχιστον στο πιο βαθύ σκεπτικισμό;

Στο μέτρο που αυτός ο ηδικός σκεπτικισμός, αυτός ο προβοκατόρικός ή εκ πεποιθήσεως αθεϊσμός, εξαπλώνεται μέσα στη μοναρχική κοινωνία, αυτή η τελευταία καταλήγει σε μία τέτοια κατάσταση αποσύνθεσης ώστε οι κατεστημένες από τη θεοκρατική φεουδαρχία σχέσεις δεσπότη και υπηρέτη ήδη δυναμικά έχουν διαρρηχθεί· ουσιαστικά, η σχέση κυρίου και δούλου που επικρατούσε στην αρχαιότητα έχει αποκατασταθεί εν τοις πράγμασι» (βλ. «Sade et la révolution», στο *Sade mon prochain*, Seuil, 1967).

Η λαϊκή κυριαρχικότητα έλαβε την υπόστασή της από την πατροκτονία: η πράξη επί της οποίας αυτή θεμελιώνεται είναι η θανάτωση του βασιλιά, η οποία

δίνεται ως ομοίωμα της θανάτωσης του Θεού. Η επαναστατική συναδέλφωση υπήρξε, συνεπώς, πραγματική μονάχα στο μέτρο που είχε επισφραγιστεί από το έγκλημα της βασιλοκτονίας. Αυτό ακριβώς συνιστά τον πυρήνα της ολοσχερώς ριζικής εμπειρίας του Sade, όταν αυτός απαιτούσε από τη Δημοκρατία να αναγνωρίσει άπαξ διαπαντός ότι είναι εμβαπτισμένη στο έγκλημα και να επιφορτιστεί με το βάρος της αυθεντικής ενοχής, αντί απλά να αναλάβει την πολιτική ευθύνη.

Ας παρακολουθήσουμε, όμως, λίγο ακόμη την επιχειρηματολογία του Klossowski:

«Η θανάτωση του Βασιλιά από το Έθνος δεν είναι, άρα, παρά η τελική φάση μίας διαδικασίας, της οποίας αφετηριακό σημείο υπήρξε η θανάτωση του Θεού δια της εξέγερσης του ελευθέριου άρχοντα. Η εκτέλεση του Βασιλιά μετουσιώνεται έτσι σε ομοίωμα της θανάτωσης του Θεού. Όταν τα μέλη της Εθνοσυνέλευσης καλούνται –αφού πρώτα έκριναν το Βασιλιά, τον οποίον η αρχή παρέμενε έως και την κατάργηση της μοναρχίας απαραβίαστη– να ταχθούν υπέρ ή κατά της θανατικής καταδίκης, η θέση που πρόκειται να προσελκύσει τους περισσότερους ψήφους υπέρ της θανατικής ποινής θα είναι και δεν θα μπορούσε παρά να είναι ένας συμβιβασμός της δικαστικής και της πολιτικής σκοπιάς. Μονάχα κάποια μεμονωμένα άτομα, διατηρώντας μία απροκάλυπτα επικριτική στάση προς τη μοναρχική Ευρώπη, θα τολμήσουν να πουν κατά το παράδειγμα του Danton: δεν θέλουμε να καταδικάσουμε το Βασιλιά, αλλά να τον σκοτώσουμε. Ακόμη και ο Saint-Just, που πάνω από όλα ενδιαφερόταν να ενσταλάξει στο έθνος ένα αίσθημα ασφάλειας ως

προς τα δικαιώματά του, διαβεβαιώνει πως το δέμα δεν είναι και τόσο να δικάσουν το βασιλιά, αλλά να του αντιταχθούν όπως θα τάσσονταν ενάντια σε έναν εκθρό, διότι ουδείς βασιλεύει αναμάρτητα. Αυτός, όμως, που θα δέσει αποφασιστικά το δίλημμα, συναισθανόμενος την ανάγκη δημιουργίας μίας νέας έννοιας του δημοσίου δικαίου, θα είναι ο Ροβεσπιέρος:

“Εδώ, δεν τίθεται καν δέμα για το αν θα υπάρξει δίκη. Ο Λουδοβίκος δεν είναι κατηγορούμενος και εσείς δεν είστε δικαστές. Είστε, και δεν μπορεί παρά να είστε πολιτικοί άνδρες, αντιπρόσωποι του Έθνους. Χρέος σας δεν είναι να αδώσετε ή να καταδικάσετε έναν άνθρωπο, αλλά να λάβετε μέτρα για την κοινή σωτηρία, να επιτελέσετε το έργο της εθνικής πρόνοιας. Διότι, εάν ο Λουδοβίκος μπορεί ακόμη να είναι το αντικείμενο μίας δίκης, τότε μπορεί να απαλλαχθεί των κατηγοριών, μπορεί να αποδειχθεί αδώς. Αυτό που λέγω είναι ότι μέχρι να δικαστεί θεωρείται αδώς. Αλλά, εάν ο Λουδοβίκος απαλλαχθεί, εάν ο Λουδοβίκος θεωρηθεί αδώς, τότε τι θα απογίνει η επανάσταση; Εάν αδωθεί ο Λουδοβίκος, όλοι οι υπερασπιστές της ελευθερίας μεμιάς γίνονται σκοφοάντες. Οι επαναστάτες υπήρξαν ανέκαθεν φίλοι της αλήθειας και υπερασπιστές της καταδυναστευμένης αδωότητας...”. Και ο Ροβεσπιέρος καταλήγει: “Ο Λουδοβίκος πρέπει να πεθάνει για να κρατηθεί ζωντανή η πατρίδα”.

Έχοντας ξεπουλήσει το λαό του σε ξένους αφέντες, ο βασιλιάς ουσιαστικά ακύρωσε την κοινωνική συνθήκη που κρατούσε το λαό ενωμένο. Έκτοτε, ο λαός βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση με τον τύραννο, τον οποίο πρέπει να εξολοθρεύσει, όπως εξολοθρεύει κανείς έναν εκθρό. Αυτή ήταν η επικρα-

τούσα αντίληψη της Επανάστασης και ως τέτοια θα επέτρεπε τη στερέωση μίας δημοκρατικής τάξης.

Αλλά, όλα αυτά τα ζητήματα δεν απασχολούν καθόλου τη σκέψη του Sade. Τη στιγμή που η λεπίδα διαπερνά το κεφάλι του Λουδοβίκου XVI, στα μάτια του Sade δεν είναι ούτε ο πολίτης Carpe, ούτε ο προδότης που πεθαίνει. Για τον Sade, όπως άλλωστε και για τον Joseph de Maistre, αλλά και για όλους τους Παπικούς, η δανάτωση του Λουδοβίκου XVI ισοδυναμεί με δανάτωση του εκπροσώπου του Θεού. Είναι το αίμα του κοσμικού εκπροσώπου του Θεού, και κατά μία βαθύτερη έννοια, το ίδιο το αίμα του Θεού που σταλάζει στα κεφάλια του εξεγερμένου λαού. Οι καθολικοί αντεπαναστάτες φιλόσοφοι σαν τον Joseph de Maistre, τον Bonald, και τον Maine de Biran μιλούν για τη δανάτωση του Λουδοβίκου XVI ως εάν να επρόκειτο για ένα λυτρωτικό μαρτύριο. Γι' αυτούς, ο Λουδοβίκος εξιλεώνει το έθνος από τις αμαρτίες του. Για τον Sade, η δανάτωση του βασιλιά βυθίζει το έθνος στο ανεξίτηλο: κάθε βασιλοκτονία ισοδυναμεί με πατροκτονία. Δίχως αμφιβολία, ο Sade έβλεπε σ' αυτό το ανεξίτηλο μια εξαναγκαστική δύναμη. Γι' αυτό το λόγο δέλησε να υποκαταστήσει την αδελφοσύνη του φνσικού ανθρώπου με το πνεύμα αλληλεγγύης που προϋποθέτει η πατροκτονία, μία αλληλεγγύη ικανή να εδραιώσει μία κοινότητα, η οποία δεν θα μπορούσε να είναι αδελφική, επειδή ακριβώς φέρει το στίγμα του Κάιν.

Αυτός φαίνεται τελικά πως είναι ο φαύλος κύκλος που προκύπτει από την επίβουλη δέση του Sade, σύμφωνα με την οποία ένα έθνος που έχει αποτινάξει το ζυγό της μοναρχίας θα μπορέσει να διατηρηθεί

μονάχα με εγκλήματα, διότι είναι ήδη βουτηγμένο στο έγκλημα. Ένας φαύλος κύκλος μέσα στον οποίο ο Sade θέλει να εγκλείσει την Επανάσταση.

Εν συντομία, η Δημοκρατία δεν εγκαθίσταται ποτέ. Η Επανάσταση είναι αληθινή Επανάσταση μονάχα στο μέτρο που είναι μία Μοναρχία σε μόνιμη εξέγερση. Για να ποδοπατήσεις μία ιερή αξία, πρέπει πρώτα να την έχεις κάτω από τα πόδια σου. Η αρχή της δεοκρατίας δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση: αντιθέτως, προσδιορίζει την ορολογία του Sade. Διαφορετικά, τι θα σήμαινε η λέξη έγκλημα;» (βλ. στο ίδιο)

IV.

Ο Φνσικός Άνθρωπος είναι ο πλήρως κανονικοποιημένος άνθρωπος: εκείνος του οποίου όλα τα ζωτικά συστατικά όργανα υπακούουν στην αρχή που διασφαλίζει την ομαλή λειτουργία του όλου, και του οποίου η ατομική ολοκλήρωση και ακεραιότητα τίθενται στην υπηρεσία της διατήρησης και αναπαραγωγής του είδους. Η ακεραιότητα του είδους, το κατηγορηματικό αίτημα για διατήρηση και αναπαραγωγή συνιστά, σύμφωνα με τον Klossowski, τη σωματική-βιολογική βάση, την ενυπάρχουσα στο άτομο προϋπόθεση κάθε επικοινωνησιμότητας.

Ο σαδικός ρασιοναλισμός είναι αντι-θεϊστικός. Δεν πρόκειται ακριβώς για μία τετελεσμένη αποκήρυξη του Θεού, αλλά μάλλον για μία διηνεκή παθιασμένη επίθεση ενάντια σε αυτόν. Ο Θεός είναι η έσχατη κανονιστική φόρμουλα, η κατ' εξοχήν παραγωγός μήτρα όλων των εννοιών. Ιδωμένος κατ' αυτόν τον τρόπο, ο Θεός είναι το εννοιακό *a priori* των γενικών περιπτώσεων, του νόμου που διέπει και

καθορίζει το *γένος*, και επομένως Εκείνος που εγκαθιδρύει την κυριαρχία του *είδους*, εμφυσώντας στα άτομα το οργανικό αίτημα της διατήρησης και διαιώνισης – και άρα ο απόλυτος εγγυητής της βιολογικής και ηθικής ατομικής ταυτότητας.

Ο σαδικός ρασιοναλισμός συνίσταται στην άρθρωση ενός καινούριου, *φαινομενικά* ιδεαλιστικού *discours*, ο οποίος απαρνείται το διαφωτιστικό πρόγραμμα του Φυσικού Ανθρώπου, αποσαρθρώνοντας ταυτόχρονα τις απριοδικές κανονιστικές συνθήκες που καθορίζουν το γενολογικό καθεστώς ενός τέτοιου τύπου ανθρώπου. Μολαταύτα, ο ίδιος ο Sade θα χρησιμοποιήσει εκ νέου την κυρίαρχη γλώσσα του Ορθού Λόγου και της Επανάστασης, ήτοι το όργανο της *γενικότητας* της εποχής του, προκειμένου να υπονομεύσει την ίδια τη *γενικότητα*, να ξεσκεπάσει το σκοτεινό θεμέλιό της και να προαγάγει τη μοναδική περίπτωση: το Τέρας.

Αυτό ακριβώς αναλαμβάνει να αποδείξει ο Klossowski στο εκτενές δοκίμιό του με τίτλο «Ο ανοσιουργός φιλόσοφος» (“Le Philosophe Scélérat”), το οποίο περιέχεται στη δεύτερη αναθεωρημένη έκδοση (1967) του *Sade ο πλησίον μου* (*Sade mon prochain*, Éd. du Seuil, 1η έκδοση 1947), αλλά και στα *Oeuvres Complètes* του Sade (Cercle du Livre précieux, 1967, τ. XVI). Συγκεκριμένα, πρόκειται για κείμενο διάλεξης που εκφωνήθηκε το Μάιο του 1966 στο πλαίσιο μίας στρογγυλής τραπέζης με θέμα τον Sade, υπό την αιγίδα της συντακτικής επιτροπής της περίφημης περιοδικής επιθεώρησης *Tel Quel*, όπου και δημοσιεύτηκε (αρ. 28, τεύχος-αφιέρωμα στον Sade) αρχικά με τον τίτλο «Signe et perversion chez

Sade» («Για το σημείο και τη διαστροφή στον Sade»).

Έχοντας πλέον απομακρυνθεί από τη θέση του «πλησίον», ο Klossowski επιχειρεί μία πρωτοφανή για το διανοητικό συγκείμενο της εποχής του, μεταερμηνευτική, σχεδόν λειτουργιστική ανάλυση του σαδιομού του Sade στη σχέση του με το γενετικό υπόστρωμα των κανόνων του ορθού λόγου. Στόχος του είναι να καταδείξει τον τρόπο με τον οποίο ο Sade, στα πλαίσια της δικής του ρασιοναλιστικής γλώσσας, επινοεί και διατυπώνει ένα *σημείο* (*signe*), το οποίο καταστρέφει τα άλλα *σημεία* που παράγει ο γενετικός κώδικας των κανόνων του Ορθού Λόγου.

Η *mathesis universalis* του συνολικού *combinatorium* των απλών και σύνθετων παθών, που ο Sade επεξεργάστηκε στο *Οι 120 ημέρες των Σοδόμων*, δομείται πάνω στο *σημείο-κλειδί* του σοδομομοίου. Εδώ, η πράξη της σοδομίας δεν πρέπει να εκληφθεί απλά και μόνο ως πρωκτικός ερωτισμός, δηλαδή ως μία απλά και αιτιακά προσδιοριζόμενη φυσικο-ζωική απόλαυση. Η σοδομία, *βιβλικά* και *θεολογικά* ερμηνευμένη, είναι μία πράξη, η οποία, από *λειτουργική* άποψη, δεν υπακούει ούτε στην αρχή της αναπαραγωγής του είδους –καθόσον το σπέρμα, δηλαδή ο φορέας του γενετικού υλικού, εκχύνεται στο κατ’ εξοχήν άχρηστο τμήμα του οργανισμού, στο περίττωμα– ούτε στην χριστιανικής προέλευσης ουμανιστική επιταγή περί σεβασμού απέναντι στον πλησίον. Αντιθέτως, στοχεύει σε μία εμπρόθετη δαπάνη: στον *οργανικό* και *ηθικό* εκμηδενισμό του ερωτικού συντρόφου, στην καταστροφή του *άλλου* ως τέτοιου προκειμένου να τον καταστήσει *πραγματικά παρόντα*.

Σε ετούτο το σημείο, ανακύπτει η θεμελιακή στο έργο του Sade προβληματική της *πραγματικής παρουσίας* και της *απούσας παρουσίας* του αντικειμένου της επιθυμίας μέσα στην απόλυτη ξενικότητα του: η ηδονή δεν αντλείται από την πραγματική και άμεση παρουσία του αντικειμένου της επιθυμίας, αλλά από την αναμονή απόντων αντικειμένων. Μονάχα καταστρέφοντάς το, μπορούν οι χαρακτήρες του Sade να απολαύσουν την πραγματική παρουσία του· μονάχα κακοποιώντας το, μπορούν να το καταστήσουν πραγματικά παρόν.

Κατά τρόπο παράδοξο, όμως, το αίτημα της καταστροφής του άλλου (ή καλύτερα του Άλλου) προκειμένου να καταστεί πραγματικά παρόν, επανηγγράφει στη σαδική επιχειρηματολογία την ιουδαιοχριστιανική απαγόρευση της αναπαράστασης του θείου, όπως αυτή περιέχεται στη φράση «η αληθινή ζωή είναι απύουσα»: «η επιθυμία είναι απόλυτη όταν το επιθυμούν ον είναι θνητό», δηλαδή πεπερασμένο, προσδιορισμένο, ένυλο «και το Επιθυμητό αόρατο» (βλ. Emmanuel Levinas, *Ολόθητα και άπειρο*, εκδ. Εξάντας, 1990, σσ. 25-27), δηλαδή άπειρο, απροσδιόριστο, άυλο.

Η σαδική άσκηση του σοδομομομού δίνεται ως μία υπέρτατη πείνα που δεν μπορεί και δεν θέλει να κορεστεί από το παρόν, ως εάν η ενδεχόμενη –και εν πολλοίς αναπόφευκτη– ικανοποίησή της να διέψευδε την επιθυμία. Καταφάσκει έτσι ένα επέκεινα, ταυτόσημο με εκείνο της χριστιανικής μεταφυσικής επιθυμίας του θείου που αίρει κάθε αισθητηριακή πρόσληψή του, με τη διαφορά ότι δεν προσπατεί την ανιδοσιτέλεια της καλοσύνης, τη μεταφυσικά

διαστατή επιθυμία του απολύτως άλλου, αλλά την ανοσιουργία, την κακοποίηση και την οντολογική καταστροφή. Θα λέγαμε λοιπόν πως –κατ' αντίθεση προς το χριστιανικό βασίλειο της ευσυνείδητης ζωής (διαπνεόμενης από την «επιθυμία του αόρατου»), η οποία ξέρει ότι έχει πάντα χρόνο να προλάβει και να αποφύγει τη στιγμή του απανθρωπισμού– ο σαδικός χαρακτήρας, μέσω της «αρνητικής» επιθυμίας του θείου που αποκλείει κάθε αναπαράστασή του, διασφαλίζοντας έτσι τη ριζική ετερότητά του, προσβλέπει στη ζωότητα και τον απανθρωπισμό.

Και στις δύο περιπτώσεις, τόσο στον Sade όσο και στην ιουδαιοχριστιανική παράδοση, η αναβολή του παρόντος και η προβολή του σε ένα χρόνο άχρονο, αλλά προσδοκώμενο και προς πραγμάτωση, παίζει εξίσου σημαντικό ρόλο, με τη διαφορά ότι στην περίπτωση του Sade η αναμονή αυτού του μέλλοντος χρόνου ισοδυναμεί με καταστροφή του παρόντος μέσω της επιπόησης μίας ατελεύτητης σειράς ομοιωμάτων απόλαυσης (αναμένει το επέκεινα όλων εκείνων των ικανοποιήσεων που μπορούν να *πληρώσουν* την απόλυτη Επιθυμία, πληρώνοντάς την μερικώς στο παρόν, άρα αναζωπυρώνοντάς την), ενώ στο χριστιανισμό με νηφάλια εγκαρτέρηση, δηλαδή με την απροϋπόθετη αποδοχή του παρόντος ως μίας περατής στιγμής της άπειρης ετερότητας του ελευσόμενου Ύψιστου (αναμένει το επέκεινα ως κάτι που *κενώνει* την ενεστώσα επιθυμία, καταργώντας την). Στη μία περίπτωση, η καταστροφή του παρόντος μέσω ακόλαστων και εγκληματικών πράξεων οφείλει να ομολογήσει και να εγκαθιδρύσει τη μη ύπαρξη ενός απόντος θεού, στην άλλη περι-

πιωση, η περιφρούρηση του παρόντος οφείλει να διατηρεί το Θεό απόντα, μέσω της απαγόρευσης της αναπαράστασης του προσώπου του, προκειμένου να διατηρήσει άθικτη την προοπτική της καθαρής ελευσόμενης παρουσίας του.

Έτσι, στον Sade η επιθυμία της έσχατης ηδονής – δηλαδή, η επιθυμία της επιθυμίας, η επιθυμία να διατηρηθεί η επιθυμία άσβεστη, ώστε να εξακολουθήσει να επιθυμεί, όμοια με εμπύημα που διαρκώς εξαπλώνεται– μεταφράζεται σε άπειρα ομοιώματα παράβασης του παρόντος, εν όψει της ύστατης παράβασης-κατάλυσης του θεϊκού νόμου, η οποία ωστόσο δεν πραγματώνεται ποτέ. Οι χαρακτήρες του είναι φύσει καταδικασμένοι να αναλώνουν σώματα, τα οποία αποδεικνύονται μη αναλώσιμα, καθότι υπάρχουν πάντα άλλα σώματα, πιο φρέσκα, πιο άσιπια, πιο πρόσφορα για παράβαση, περισσότερο επιδεχόμενα βασανισμού –απέραντες ορδές εξατομικευμένης ύλης που απαιτεί την ανάλωσή της–, καθότι Το Σώμα διαρκώς διογκώνεται, γίνεται Γη, Ήλιος, Γαλαξίας, Σύμπαν που ξεπερνάει τα φυσικά όρια της όρεξης, τρέφοντάς την, καταστρέφοντάς την, στρέφοντάς την ενάντια στον εαυτό της (η ανία μπροστά στο εύρος του επιθυμητού). Αυτό, άλλωστε, το στοιχείο της ματαιότητας, το οποίο συνοδεύει –πάντοτε εκ των υστέρων– τη μερική ικανοποίηση της επιθυμίας τους, δεν είναι που τους προσδένει ανεπανόρθωτα με τα θύματά τους, τις στιγμές κατά τις οποίες η αδυναμία τους μπροστά στο μη εποπτεύσιμο, αλλά αισθητό, εύρος του Επιθυμητού, τους κάνει να παλινδρομούν και να αναζητούν τη γαλήνη σε ατέρμονα εκτυλισσόμενες συνομιλίες φιλοσοφικού περιεχομένου;

Ωστόσο, ας μην πλανιόμαστε! Οι σαδικοί χαρακτήρες τελούν εν γνώσει της *αναγκαίας-αδύνατης* επιθυμίας τους. Γνωρίζουν καλά πως μοιραία τίθεται τάξη στο χάος, πως είναι αδύνατον να τελεί κανείς διαρκώς υπό το καθεστώς της έντασης, πως η επιθυμία είναι επαρκώς κωδικοποιημένη, τυποποιημένη και σχηματοποιημένη, προγραμματισμένη ώστε να είναι σύμφυτη με την απόβλεψή της, εν τέλει πως ό,τι *μένει* –το διαφεύγον, ανεξέλεγκτο, ακωδικοποιημένο *καταραμένο απόθεμα* της επιθυμίας τους που επιτάσσει την επιστροφή της, μη δυνάμενο να κατασφραγιστεί μεμιάς– δεν είναι παρά το κατάλοιπο της εσασεί επιστρέφουσας έντασης που κατά τρόπο σκοτεινό και ανεξήγητο επενδύθηκε σε μία Υψηλή ιδεοφυχαναγκαστική παράσταση.

Η σοδομία, λοιπόν, γίνεται στο έργο του Sade η βασιλική οδός διά της οποίας εξαπολύεται μία βίαιη επίθεση σε ολόκληρο το ανθρώπινο είδος: πρόκειται για μία πράξη τερατώδους *ιδιο-μορφίας* που πλήττει το Θεό, την έσχατη κανονιστική φόρμουλα. Υπ' αυτήν την έννοια, η πράξη της σοδομίας αποτελεί την ακριβέστερη και απόλυτη αναπαράσταση του σαδικού κατηγορηματικού αιτήματος που φέρει το όνομα «ολοκληρωτικός αθεϊσμός». Η μετατροπή της σοδομικής πρακτικής σε γενικό κανόνα συμπεριφοράς θα καταργούσε αυτόματα την όποια καθολικότητα ή συνέχεια του είδους προς όφελος του *ενικού* (*singulier*) και του *ασυνεχούς*, θα προέκρινε δηλαδή τις ειδικές αποκλίνουσες μορφές ύπαρξης, τους μεμονωμένους ετερομορφισμούς έναντι της γενικότητας. Όμως, τι ακριβώς εννοούμε ως *ενικό* και *ασυνεχές*;

Η «διστραμμένη πράξη» της σοδομίας, μέσα στη μη αναγώγιμη μοναδικότητα του ιδιώματός της, δεν υπάγεται σε κανέναν *a priori* ισχύοντα κώδικα. Όχι μόνο δεν δύναται να κοινωνηθεί σε κάποιον τρίτο, αλλά ούτε και να καταστεί νοητή στον ίδιο το φορέα της. Αντιθέτως, αυτή παράγεται από την υποταγή του φορέα σε έναν άμεσο ενορμητικό καταναγκασμό, ο οποίος υπονομεύει και καταργεί τον όποιο ηθικό ή ερμηνευτικό αναστοχασμό που τείνει να τον ακινητοποιήσει, να του επιβάλλει μία σημασία, να τον σχηματοποιήσει, προσδίδοντάς του μία συνέχεια. Η «διστραμμένη χειρονομία» δεν υφίσταται παρά μονάχα τη στιγμή της επιτέλεσής της οπότε και εξαπτελείται. Και εάν επαναλαμβάνεται, αυτό δεν συμβαίνει επειδή έτσι θέλησε ο φορέας της, αλλά επειδή ο ίδιος ο φορέας φέρει εντός του την αναγκαιότητα της επιστροφής της, την επιταγή της επανάληψής της, το ελατήριο της επανόδου της. Το διστραμμένο υποκείμενο δεν εξουσιάζει τη διστραμμένη χειρονομία του, αλλά την υφίσταται ως νόμο.

Ωστόσο, ο Sade θα επιχειρήσει να ερμηνεύσει αυτή τη χειρονομία προτού τελικά αποδεχτεί το γεγονός ότι δεν ανάγεται σε κανένα ερμηνευτικό σχήμα. Έτσι, σκιαγραφεί έναν «κώδικα της διαστροφής», ο οποίος αντιθέτει στη γενικότητα των συλλογικών θεσμικών κανόνων την μοναδικότητα (ή ενικότητα) των διστραμμένων πράξεων. Η «διστραμμένη χειρονομία» αποσαθρώνει εντός του φορέα κάθε μορφή αγελαίας συμπεριφοράς –τουτέστιν κάθε γενικότητα– για να αποτελέσει τη μία και μοναδική Νόρμα, την υψηλότερη απαίτηση.

Ο ελευθέριος, μέσα στη διαστροφή του, ενσαρκώνει το θεολογικό σημείο της σοδομίας. Ένα σημείο που –αν και εγκυστωμένο στον ρασιοναλιστικό λόγο– καταστρέφει το γενετικό υπόστρωμα του κώδικα των *γενικών περιπτώσεων*. Ο Klossowski δείχνει ακριβώς πως το ρασιοναλιστικό *discours* εμπεριέχει τη δυνατότητα γέννησης ενός τέτοιου σημείου, πως ένα τέτοιο σημείο υπάρχει εν δυνάμει και λειτουργεί σαν *μαύρη τρύπα* στο *medium* του λόγου. Άρα, ο ίδιος ο ρασιοναλισμός φέρει μέσα του τη δυνατότητα υλοποίησης ενός τέτοιου συνωμοτικού σχεδίου για την καταστροφή του φυσικού ανθρώπου και, κατ' επέκταση, του ανθρώπινου είδους ως τέτοιου.

V.

Πράγματι, ο ίδιος αυτός ρασιοναλισμός δεν διατρέχει απ' άκρου εις άκρον ολόκληρη τη σύγχρονη ιστορία του ολοκαυτώματος και της θερμοπυρηνικής καταστροφής;

Ο ίδιος αυτός ρασιοναλισμός –ο οποίος επεξεργάζεται σχήματα προκειμένου να υπερκαθορίσει και να ομαλοποιήσει το *πραγματικό*, να μειώσει το βαθμό *ενδεχομενικότητας*– δεν παράγει από μόνος του τέτοια σημεία ιλίγγου, εντός των οποίων αφανίζεται το υλικό υπόστρωμα των κανόνων που διέπουν το είδος; Ακόμη περισσότερο, σε τι συνίσταται η παράξενη δύναμη έλξης αυτών των σημείων ιλίγγου;

Κι ωστόσο...

Κι, ωστόσο, διαισθάνεται κανείς πως αυτός ο ρασιοναλισμός πόρρω απέχει από το ρασιοναλισμό του Sade!

Ως προς τι διακρίνεται, σε τελική ανάλυση, ο «ηθικά» και «ανθρωπολογικά» καταδικαστέος ρασιοναλισμός του Sade (σαδισμός) από τον φασιστικά επιβεβλημένο και νομιμοποιημένο ρασιοναλισμό των νεότερων πολιτικών προγραμμάτων οικουμενικής κυριαρχίας;

Πού έγκειται το σημείο ρήξης; Ποια είναι η διαφοροποιούσα αρχή που διέπει τον σαδικό ρασιοναλισμό; Τι είδους ακτινοβολία είναι αυτή που περιβάλλει τους μεγαλειώδεις ελευθέρους του Sade και η οποία μετατρέπει σε στάχτη κάθε ορθολογικό σχέδιο που θέλει να αποκαταστήσει την κυριαρχικότητα του ατόμου, της κοινωνίας, του θεού;

Μία απάντηση –δυσνόητη και απείρως πολύπλοκη για να αναλυθεί εδώ πλήρως– θα ήταν η εξής: ο Sade προκρίνει και καταφάσκει απροκάλυπτα την *ενδεχομενικότητα* κάτω από την αυστηρή λογική διάρθρωση του σαδικού συστήματος, σε κάθε στιγμή της εκδήλωσής του, προβάλλει πάντα απειλητική και ενυπόστατη η δυνατότητα της *μη έλλογης αισθητότητας*: δηλαδή η τρέλα της απερίσταλτης καταστροφής και του απανθρωπισμού μέσα από την άνευ όρων παράδοση στη λαγνεία η οποία, βρισκόμενη στον υψηλότερο βαθμό της έντασής της, επειδή ακριβώς δεν μπορεί να κορευτεί (και άρα να αυτό-αναλωθεί), προλειαίνει το έδαφος ώστε η «ενόρμηση του θανάτου» να τεθεί θριαμβευτικά στην υπηρεσία των δυνάμεων της «ζωής».*

Μία άλλη απάντηση –λιγότερο δυσνόητη, αλλά εξίσου πολύπλοκη– δίδεται, πλαγίως αλλά αποφασιστικά, δια στόματος Roland Barthes. Φτάνει, απλά, μέσω μιας (αυθαίρετης;) απόφασης του Λόγου, να

υποκαταστήσουμε στο κείμενό του τη λέξη *φασισμός* με τη λέξη *ρασιοναλισμός* ή, καλύτερα, να αναγνώσουμε τη μία έννοια ως μία μορφή της άλλης, τη μία ως εάν να ήταν η άλλη:

«Ο φασισμός είναι ένας πολύ σοβαρός και ύπουλος κίνδυνος. Δεν μπορεί κανείς να τον πραγματευτεί με απλές αναλογίες, με το να δείχνει τους φασίστες κυρίαρχους να παίρνουν “απλούστατα” τη θέση των ελευθέρων ηρώων του Sade. Ο φασισμός είναι ένα αντικείμενο που μας εξαναγκάζει, μας υποχρεώνει να τον στοχαστούμε κυριολεκτικά, αναλυτικά, πολιτικά: το μόνο που μπορεί να κάνει η τέχνη, αν θέλει να ασχοληθεί μαζί του, είναι να τον καταστήσει πιστευτό, να αποδείξει πως έρχεται και όχι να δείξει με τι μοιάζει... Επιπλέον, το να παρουσιάζεις αυτόν το φασισμό ως μία διαστροφή, σημαίνει ότι δεν έχεις σκεφτεί τις συνέπειες της πράξης σου...

Κι, όμως, θα ήταν ίσως δυνατόν...

Θα ήταν ίσως δυνατόν να υπάρχει μέσα στο φασισμό σαδισμός (τετριμμένη υπόθεση), και ακόμα πιο πέρα, θα ήταν ίσως δυνατόν να υπάρχει φασισμός στον Sade; Φασισμός δεν σημαίνει: ο φασισμός. Υπάρχει φασιστικό σύστημα και υπάρχει φασιστική ουσία. Το σύστημα επιδέχεται ακριβή ανάλυση και αιτιολογημένη καταγγελία, η οποία μας απαγορεύει να ορίσουμε ως φασιστική οποιαδήποτε μορφή καταπίεσης. Η ουσία μπορεί να κυκλοφορεί παντού· γιατί, στο βάθος, δεν είναι παρά ένας από τους τρόπους με τους οποίους ο πολιτικός “λόγος” χρωματίζει την ενόρμηση του θανάτου, την οποία δεν είναι

την κατά μέγα μέρος προς το εξωτερικό περιβάλλον, ενάντια στα αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου, με τη βοήθεια ενός ιδιαίτερου οργανικού συστήματος, του μυϊκού» (S. Freud). Η εξωτερική ετοιμότητα της καταστρεπτικής δύναμης, η οποία κατευθυνόταν αρχικά ενάντια στο ίδιο το ζων, προσλαμβάνει τη μορφή της επιθετικότητας. Υπ' αυτήν την έννοια, η επιθετικότητα τελεί αποκλειστικά και μόνο υπό το καθεστώς των «ενορμήσεων της ζωής», εφόσον το ζων υποκείμενο καταστρέφει για να μην καταστραφεί, άρα για να αυτοσυντηρηθεί. Η επιθετικότητα χρησιμεύει στις «ενορμήσεις της ζωής» ως μέσον προκειμένου να επιτευχθεί η κατοχή του σεξουαλικού αντικειμένου και να πραγματοποιηθεί η σεξουαλική πράξη.

* Προερχόμενος από τη θεωρία του ασυμειδίτου, ο όρος «ενόρμηση του θανάτου» προσδιορίζει την ενδιάθετη ροπή του ζώντος προς την προγενή κατάσταση του ανόργανου και του άψυχου. Πρόκειται για μία εσωτερική ώση που στοχεύει στην αυτοκαταστροφή του ζώντος, καταλύοντας την αρχή της αυτοσυντήρησης, η οποία προσδιορίζεται από την «ενόρμηση της ζωής». Η τελευταία προσρίζεται «να καταστήσει αδρανή ετούτη την καταστρεπτική ορμή, στρέφοντάς

* Απόσπασμα από ένα άρθρο του Roland Barthes με τίτλο “Sade-Pasolini”, που δημοσιεύτηκε στις 16 Ιουνίου του 1976 στην εφημερίδα *Le Monde*, επ’ ευκαιρία της κυκλοφορίας της περιλάλητης ταινίας του Pasolini με τίτλο *Salò o le 120 giornate di sodoma* (*Σαλό ή οι 120 ημέρες των Σοδόμων*).

** Στο ίδιο άρθρο, ο Roland Barthes γράφει: «*Εντούτοις, το γράμμα έχει ένα απρόσμενο, περίεργο αποτέλεσμα. Θα ήταν δυνατόν να πιστέψει κανείς ότι το γράμμα εξυπηρετεί την αλήθεια, την πραγματικότητα. Λάθος: το γράμμα παραμορφώνει τα αντικείμενα της συνειδήσης πάνω στα οποία παίρνουμε (υποτίθεται) θέση*».

*δυνατόν να δούμε αν αυτή (σύμφωνα με τον Freud) δεν φωτίζεται από κάποια φαντασμαγορία».**

Όντας *κείμενο*, το σαδικό λογοτεχνικό σύμπαν απαιτεί και επιβάλλει την προσφυγή σε μία *άλλη* διάταξη του λόγου, την εκδίπλωση ενός άλλου υφαδιού. Συνεπώς, το να εξομοιώσουμε το (φύσει μη αφομοιώσιμο) αντικείμενο «Sade» με το αντικείμενο «πολιτικός ρασιοναλισμός», το να συγκρίνουμε το ένα με το άλλο, το να εξετάσουμε το ένα υπό το φως του άλλου, σημαίνει ότι παραμορφώνουμε το *γράμμα* του. Καθετί που κάνει το *γράμμα* του σαδικού (αντι)-κειμένου μυθοπλασίας *πραγματικό*, καθετί που εξισώνει αυτό το λεπτολόγο, επίμονο, ιδιοματικό *γράμμα* με τη γενικότητα της πραγματικότητας, συνιστά παραποίηση, αλλοτρίωση, χονδροειδή αναλογία – κατά τέτοιο τρόπο μάλιστα ώστε το *γράμμα* να είναι τέτοιο στο μέτρο που παραμένει μη αναπαριστώμενο: το φάντασμα (ή το γράμμα) *γράφεται, δεν περιγράφεται*.**

Και ετούτη, όμως, η απόφαση δύναται να εγείρει σοβαρές αμφιβολίες, στο βαθμό που συστήνει αθόρυβα –και ίσως εν αγνοία της– μία γαίδα: με το να αποδεσμεύει την υλικότητα του *γράμματος* από κάθε *περιοριστικό* μηχανισμό ταυτοποίησης (συγγραφέας, έργο, υποκειμενικότητα, άτομο, κ.ά.), εγκαθιστώντας το σε μια γραμμή διαφυγής, πολλαπλοποιώντας έτσι τις *σημασίες* του, ουσιαστικά επαναλαμβάνει την πλέον θεμελιώδη στρατηγική της ήδη υφιστάμενης καπιταλιστικής λογικής: *φειτικοποιεί* το γράμμα, απονέμοντάς του ιδιότητες *είναι*, πράγμα που σημαίνει ότι το επανεγκαθιδρύει *αρνητικά* ως μεταφυσική τάξη απειρότητας (ordre d’infini).

Μία τελευταία (;) φορμαλιστική απόφαση περί της διαφοράς των δύο ρασιοναλισμών, η οποία συμπίπτει με τη διερώτηση σχετικά με τις οντογενετικές συνθήκες καθαυτής της έννοιας της διαφοράς, θα ήταν ίσως η εξής: ως εν εαυτώ διαφορά (ή να πούμε καλύτερα «διαφορά»), ως *εκείνο* που διαφέρει και χάσκει εντός της ολότητας του *ταυτού*, διαρρηγνύοντάς την, το υπερ-ρασιοναλιστικό κείμενο του Sade συνιστά έναν μεμονωμένο ενδεχομενικό ετερομορφισμό *εντός* του κυκλώματος του κατεστημένου ρασιοναλισμού, ο οποίος μετατοπίζει και υποβάλλει τον τελευταίο σε διαρκή αποσημασιοδότηση: τελώντας υπό την πίεση μίας κεφαλαιώδους διαδικασίας *υπερπραγματοποίησης* όλων των δυνατικών εκφάνσεων ή μεταμφιέσεων του, ο ρασιοναλισμός εν γένει –διαμεσολαβημένος από το κείμενο του Sade– χάνει την αρχέγονη αλήθεια του, για να εκπέσει στο επίπεδο μίας απο-πραγματοποιημένης, κενής κατηγορίας που δεν συνδηλώνει τίποτα.

Υπ’ αυτήν την έννοια, το σαδικό ρασιοναλιστικό κείμενο δεν υποπίπτει σε επιτελεστικές αντιφάσεις· απεναντίας, κάνει αυτό που λέει: δεν προκρίνει απλά –σε επίπεδο περιεχομένου– την ενδεχομενικότητα, αλλά γίνεται το ίδιο ενδεχομενικό –σε επίπεδο μορφής και λειτουργίας– εξωθώντας τον ρασιοναλισμό στα όριά του. Από μian ορισμένη, λοιπόν, άποψη ο σαδικός ρασιοναλισμός είναι και παραμένει το *απόλυτα ετερόμορφο*, το *ριζικά άλλο* εκείνου του «επικίνδυνου» και «ύπουλου» ρασιοναλισμού άνευ «φαντασμαγορίας» (άρα, λανθάνοντος), εκείνου του άρρητου φασισμού που φέρει το προσωπείο της ορθολογικότητας.

Άλλωστε, για να επαναλάβουμε το άλλοτε περίφημο αφοριστικό dictum του Roland Barthes, «*o Sade δεν αρέσει στους φασίστες*»... Πόσο μάλλον, θα προσθέσει ο γράφων, στους σύγχρονους *πολιτικά-ορθούς* φασιστοειδείς δημοκράτες!

Το ερμηνευτικό εγχείρημα του Pierre Klossowski επέδρασε καταλυτικά σε μία πλειάδα κορυφαίων συγγραφέων του αιώνα μας. Η Simone de Beauvoir και ο Maurice Blanchot επέμειναν στη σπουδαιότητα του έργου του Sade για την πολιτική θεωρία. Ο Georges Bataille, με τη συνεπικουρία του Klossowski, ασχολήθηκε εκτενώς με την περίπτωση «Sade» από τη σκοπιά της κοινωνιολογίας και της ανθρωπολογίας. Ο Jacques Lacan στηρίχθηκε στην κλοσοφοκική ερμηνεία για να ανασκευάσει την ψυχαναλυτική του θεωρία. Ομοίως, ο Gilles Deleuze έγραψε ένα βιβλίο για να αποδεσμεύσει το μαζοχισμό από το ψυχαναλυτικό ζεύγμα «Σαδισμός-Μαζοχισμός», αναδεικνύοντας τις ειδικές δομές του. Το έργο του Pierre Klossowski δεν υπήρξε μονάχα το έναυσμα, το αφετήριο έρμα για την εμφάνιση όλης αυτής της φιλολογίας πάνω στην ορθολογικότητα του σαδισμού, αλλά ακόμη περισσότερο αποδείχθηκε μία διαχρονική και πολύτιμη πηγή πολιτικού, φιλοσοφικού, κοινωνιολογικού και ψυχαναλυτικού στοχασμού.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΓΚΙΝΟΣΑΤΗΣ

Arles, Ιούνιος 2000 - Παρίσι, Ιούνιος 2002